

PROGRAM PROFILAKTYKI UZALEŻNIEŃ

REALIZOWANY

W ZESPOLE SZKÓŁ SPECJALNYCH NR 3 W KRAKOWIE,

UL. WIELICKA 265

PODSTAWY PRAWNE DLA DZIAŁAŃ PROFILAKTYCZNYCH W SZKOLE

- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałania alkoholizmowi.
- Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego.
- Ustawa z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych.
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 1997 r. o przeciwdziałaniu narkomanii.
- Ustawa z dnia 10 czerwca 2010 roku o zmianie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz niektórych innych ustaw
- Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 lutego 2007 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ramowych statutów publicznych przedszkoli oraz publicznych szkół.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z 13 września 2011 r. o procedurze „Niebieskiej Karty".
- Rozporządzenie MENiS z dnia 30 kwietnia 2013 roku w prawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach. (Dz.U.2013.532).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2015 r. w sprawie zakresu form prowadzenia w szkołach i placówkach systemu oświaty działalności wychowawczej, edukacyjnej, informacyjnej i profilaktycznej w celu przeciwdziałania narkomanii.
- Konwencja o Prawach Dziecka.
- Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r.
- Uchwała Rady Ministrów nr 130/2014 z 8 lipca 2014 r. w sprawie przyjęcia rządowego programu na lata 2014 - 2016 "bezpieczna i przyjazna szkoła".

WSTĘP

Profilaktykę rozumie się jako proces wspierający zdrowie psychiczne i fizyczne poprzez pomoc i towarzyszenie uczniowi w zdobywaniu wiedzy o zagrożeniach dla zdrowia oraz w nabywaniu umiejętności przeciwdziałania tym zagrożeniom.

W związku ze zwiększającymi się potrzebami przeciwdziałania zjawiskom zagrażającym zdrowiu i bezpieczeństwu dzieci istnieje konieczność podejmowania kompleksowych działań profilaktycznych na terenie szkoły. Głównymi założeniami tego programu jest kreowanie zdrowego i bezpiecznego stylu życia, szeroko pojęta profilaktyka uzależnień, zapobieganie zachowaniom agresywnym u uczniów naszej szkoły oraz szeroko pojęta edukacja uczniów, niezbędna do wykształcenia właściwych postaw i zachowań. Program ten swym zakresem obejmuje uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum. Przekazywane treści i sposób ich realizacji będą dostosowane do potrzeb uczniów danej klasy z uwzględnieniem ich wieku.

Realizatorami programu są wychowawcy i nauczyciele. Oddziaływania profilaktyczne mają szczególne znaczenie w odniesieniu do dzieci i młodzieży w okresie dorastania. W tym czasie najczęściej dochodzi do podejmowania zachowań ryzykownych.

Zgodnie z hasłem Światowej Organizacji Zdrowia "zdrowie zaczyna się w domu". rodzice są pierwszymi i najważniejszymi nauczycielami zdrowia swoich dzieci. Skuteczność edukacji zdrowotnej zależy od tego, w jakim stopniu szkoła będzie współdziałała z rodzicami uczniów. Dlatego dostrzegając wagę problemu także rodziców prosimy o współpracę i włączamy do tego programu.

PROFILAKTYKA W SZKOLE

1. Wzmacnianie więzi emocjonalnej w rodzinie.
2. Budowanie poczucia wartości.
3. Wzmacnianie mocnych stron osobowego rozwoju.
4. Kształcenie umiejętności komunikacyjnych.
5. Wspieranie w sytuacjach trudnych.
6. Wychowywanie do wartości i podejmowania odpowiedzialnych decyzji.
7. Wypracowanie efektywnych sposobów radzenia sobie ze stresem.

ZACHOWANIE RYZYKOWNE

Zachowania ryzykowne to cechy, warunki sprzyjające powstawaniu zachowań ryzykownych.

Najpoważniejsze zachowania ryzykowne to: palenie tytoniu, używanie alkoholu, używanie innych środków psychoaktywnych (narkotyków, leków), wczesna aktywność seksualna, a także zachowania agresywne i przestępcze.

CZYNNIKI CHRONIĄCE

Czynniki chroniące to cechy, sytuacje, warunki zwiększające odporność na działanie czynników ryzyka.

Najważniejsze czynniki chroniące to: silna więź emocjonalna z rodzicami, zainteresowanie nauką szkolną, regularne praktyki religijne, poszanowanie prawa norm, wartości, autorytetów społecznych, przynależność do pozytywnej grupy rówieśniczej.

CELE PROGRAMU

Cel główny:

1. Zwiększenie skuteczności działań wychowawczych, edukacyjnych, informacyjnych i profilaktycznych wśród uczniów, ich rodziców (opiekunów) oraz nauczycieli i pracowników szkoły na rzecz bezpieczeństwa i tworzenia przyjaznego środowiska w szkole.
2. Uczynienie szkoły miejscem bezpiecznym, wolnym od nałogów, w którym uczniowie rozwijają swoje zainteresowania.

Cele szczegółowe:

1. Kreowanie zdrowego, bezpiecznego i przyjaznego środowiska szkoły , m.in. przez:
   - Kształtowanie przyjaznego klimatu w szkole, budowanie prawidłowych relacji rówieśniczych oraz relacji uczniów i nauczycieli, a także nauczycieli, rodziców i uczniów,
   - Zwiększanie świadomości uczniów na temat powstawania, funkcjonowania, przejawów i skutków dyskryminacji oraz narzędzi ich zwalczania,
   - Integrowanie środowiska szkoły, w tym uczniów z niepełnosprawnościami, przewlekle chorych odmiennych kulturowo,
   - Rozwijanie kompetencji społecznych uczniów, wspieranie ich działalności

wolontarystycznej,

- Wzmacnianie wśród uczniów więzi ze szkołą np. prace w samorządzie szkolnym, udział w imprezach szkolnych, redagowanie gazetki szkolnej,
- Rozwijanie kompetencji wychowawczych nauczycieli i rodziców,
- Budowanie współpracy z rodzicami i pozyskiwanie ich jako sojuszników działań wychowawczych i profilaktycznych – szkoła w roli mediatora,
- Współpraca z instytucjami wspierającymi działania szkoły z zakresu profilaktyki i bezpieczeństwa: policją, strażą miejska, Centrum Profilaktyki Uzależnień.

2. Zapobieganie sytuacjom problemowym młodzieży, m.in. przez:
   - Działania uprzedzające mające na celu przeciwdziałanie pojawianiu się zachowań ryzykownych związanych z używaniem środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych, nowych substancji psychoaktywnych przez uczniów,
   - Profilaktykę agresji i przemocy, w tym cyberprzemocy – cyberbullying i grooming – uwodzenie w sieci,
   - Profilaktykę uzależnień od gier komputerowych, Internetu, hazardu, kompulsywnych zakupów,
   - Kształtowanie umiejętności uczniów w zakresie prawidłowego funkcjonowania w środowisku cyfrowym, w szczególności tzw. nowych mediów,
   - Rozwiązywanie kryzysów rozwojowych i życiowych uczniów, m.in. związanych z wyjazdami rodziców za granicę w celach zarobkowych, a także przemocą w rodzinie czy pobytem w placówce szpitalnej i poddawaniu się leczeniu,
   - Rozwijanie i wzmacnianie umiejętności psychologicznych, społecznych i życiowych wśród uczniów (samokontrola, radzenie sobie ze stresem, rozpoznawanie i wyrażanie własnych emocji).
3. Promowanie zdrowego stylu życia wśród młodzieży, m.in. przez:
   - Uświadomienie uczniom, czym jest uzależnienie,
   - Zdobycie przez uczniów wiedzy i umiejętności pozwalających na prowadzenie zdrowego stylu życia i podejmowania działań prozdrowotnych,
   - Ukierunkowanie uczniów na zbudowanie równowagi i harmonii psychicznej, ukształtowanie postaw sprzyjających wzmacnianiu zdrowia własnego i innych ludzi,
   - Tworzenie i realizowanie całościowej polityki w zakresie zdrowego żywienia i aktywności fizycznej,

- Zapobieganie ryzykownym sytuacjom związanym z seksem,
- Tworzenie warunków do prawidłowego rozwoju emocjonalnego i społecznego uczniów,
- Uświadomienie uczniom co zrobić w sytuacjach kryzysowych, gdzie mogą szukać pomocy.

SPODZIEWANE EFEKTY

1. Umiejętność dokonywania właściwych wyborów w trudnych sytuacjach życiowych.
2. Świadomy udział uczniów w różnych formach spędzania czasu wolnego.
3. Uczniowie rozwijają swoje pasje i zainteresowania, potrafią współpracować w zespole, są wrażliwi na potrzeby innych.
4. Wzrost bezpieczeństwa na terenie szkoły.
5. Zapewnienie różnorodnej pomocy potrzebującym.
6. Lepsze relacje między uczniami – nauczycielami – rodzicami.
7. Większa świadomość zagrożeń wynikających z uzależnienia od papierosów, alkoholu, narkotyków i innych.
8. Wykształcenie umiejętności wśród uczniów radzenia sobie z uzależnieniem i skutecznego szukania pomocy.
9. Zwrócenie większej uwagi uczniów na dbałość o swoje zdrowie i podejmowanie środków zaradczych w sytuacjach zagrożenia.

EWALUACJA

Ewaluacja zostanie przeprowadzona wśród uczniów oraz nauczycieli. Obszarem poddanym ewaluacji będzie stopień realizacji zadań zawartych w Szkolnym Programie Profilaktyki Uzależnień. Ocena jakościowa realizowanych zadań obejmie:

- uczestnictwo uczniów w zajęciach pozalekcyjnych,
- stan bezpieczeństwa w szkole,
- realizacji na godzinach wychowawczych tematyki z zakresu profilaktyki,
- obserwacja uczniów,
- rozmowy z uczniami.

Uzyskane w ten sposób wyniki będą analizowane i wykorzystywane do wprowadzenia zmian w programie.

REALIZACJA PROGRAMU PROFILAKTYCZNEGO

Nauczyciele

Zadania	Formy realizacji	Strategie	Wykonawcy	Termin
1. Systematyczne podnoszenie wiedzy nauczycieli na temat prawidłowości rozwoju i zaburzeń zdrowia psychicznego młodzieży, rozpoznawania wczesnych objawów używania środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych, nowych substancji psychoaktywnych.	· szkolenia w ramach WDN · studiowanie literatury · szkolenia własne nauczycieli (kursy, warsztaty) · zespół wychowawczy	· edukacyjna · informacyjna	· nauczyciele · biblioteka	W trakcie roku
2. Podejmowanie przez nauczycieli działań profilaktycznych w klasach i w indywidualnej pracy z uczniami: a) wspieranie wszystkich uczniów w prawidłowym rozwoju i zdrowym stylu życia oraz podejmowanie działań, których celem jest ograniczanie zachowań ryzykownych, niezależnie od poziomu ryzyka używania przez nich substancji psychoaktywnych (p. uniwersalna), b) wspieranie uczniów, którzy ze względu na swoją sytuację rodzinną, środowiskową lub uwarunkowania biologiczne są w wyższym stopniu narażeni na rozwój zachowań ryzykownych (p. selektywna), c) wspieranie uczniów, u których rozpoznano wczesne objawy używania środków psychoaktywnych (p. wskazująca)	· godziny wychowawcze · realizacja programów profilaktycznych · rozmowy indywidualne · zajęcia w kołach zainteresowań	· edukacyjna · informacyjna · alternatywna · interwencyjna	· nauczyciele · wychowawcy	W trakcie roku
3. Kształtowanie przynależności do nowego środowiska szkolnego poprzez: a) Organizowanie imprez w poszczególnych oddziałach mających na celu tworzenie i utrwalanie szkolnych tradycji. b) Przygotowanie uczniów do pracy w zespole	- godziny wychowawcze - zajęcia pozalekcyjne - imprezy szkolne	- edukacyjna - informacyjna	- nauczyciele - wychowawcy	W trakcie roku

uczniowskim: - ustalenie zasad pracy w grupie, - wybór samorządu oraz innych funkcji w oddziale, - lekcje wychowawcze prowadzone metodami aktywizującymi mające na celu: budowanie zaufania, poznanie form spędzania wolnego czasu, kształtowanie asertywności, twórczego myślenia, poznanie technik skutecznego porozumiewanie się, wspólne rozwiązywanie konfliktów, kształtowanie poczucia własnej wartości i inne.				
4. Współpraca nauczycieli ze specjalistami w zapobieganiu zachowaniom ryzykownym wśród młodzieży.	· godziny wychowawcze · spotkania z przedstawicielami policji, pracownikami Miejskiego Centrum Profilaktyki Uzależnień, · konsultacje	· edukacyjna · informacyjna · interwencyjna	· nauczyciele · pracownicy MCPU	W trakcie roku
5. Pomoc w pokonywaniu trudności dydaktycznych oraz wspieranie uczniów w osiąganiu sukcesów przez: zapoznanie uczniów z technikami efektywnego uczenia się, organizowanie indywidualnych zajęć i rozmów z uczniami mającymi problemy z nauką oraz z uczniami uzdolnionymi	- zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, wyrównawcze z poszczególnych przedmiotów - konsultacje indywidualne	· edukacyjna	· nauczyciele prowadzący zajęcia wyrównawcze	W trakcie roku
6. Kształtowanie przez nauczycieli zachowań i postaw wśród uczniów: a) promujących zdrowy styl życia i podejmowanie zachowań prozdrowotnych, b) otwartości w życiu społecznym w tym działalności wolontarystycznej, c) ukierunkowanych na zdobycie stabilnego i konstruktywnego systemu wartości, d) wzmacniających więzi ze szkołą, e) w kontaktach interpersonalnych z rówieśnikami, osobami dorosłymi znanymi i	· godziny wychowawcze · realizacja programów profilaktycznych · imprezy szkolne, konkursy · zajęcia przedmiotowe · udział uczniów w kiermaszach świątecznych i imprezach na rzecz WOŚP	· edukacyjna · informacyjna · alternatywna	· wychowawcy klas · nauczyciele	W trakcie roku

obcymi przez: - Uczenie postaw ograniczonego zaufania do innych, - Utrwalanie zachowań asertywnych, - Uczenie konstruktywnego rozwiązywania konfliktów.				
7. Dbanie o prawidłowe relacje interpersonalne w kontaktach nauczyciel-uczeń, oparte na życzliwości, zaufaniu, porozumieniu.	· godziny wychowawcze · praca indywidualna · uczestnictwo w imprezach szkolnych,	· edukacyjna	· wychowawcy klas · nauczyciele	W trakcie roku
8. Zapewnienie uczniom bezpieczeństwa. Reagowanie w sytuacjach zagrożenia uczniów i innych pracowników szkoły.	· godziny wychowawcze · rozmowy indywidualne · konsultacje · dyżury nauczycielskie · przestrzeganie procedur informowania o sytuacjach problemowych	· edukacyjna · informacyjna · interwencyjna	· nauczyciele · policja · pracownicy szkoły	W trakcie roku
9.Ukazanie uczniom przyczyn i skutków palenia papierosów, używania alkoholu i substancji psychoaktywnych.	· godziny wychowawcze · spotkania z pracownikami MCPU	· informacyjna · edukacyjna	· wychowawca klasy · pracownicy MCPU	W trakcie roku
10. Rozwijanie twórczego myślenia wśród uczniów.	· godziny wychowawcze · zajęcia dydaktyczne	· edukacyjna · informacyjna · alternatywna	· nauczyciele · wychowawcy	W trakcie roku
11. Przeciwdziałanie przemocy, agresji i zagrożeniom przez uświadomienie, czym jest agresja, jak ją rozpoznawać i jakie niesie zagrożenia. Ponadto: a) Przeciwdziałanie bezkarności – informacje o kodeksie prawa cywilnego i karnego. b) Zapoznanie uczniów z „Niebieską Kartą”. c) Uświadomienie gdzie należy szukać pomocy w przypadku zetknięcia się z agresją lub przemocą.	Zajęcia warsztatowe w ramach godzin wychowawczych i zajęć pozalekcyjnych, Stymulacja zachowań poprzez kontakt ze sztuką: - udział w imprezach kulturalnych na terenie szpitala, - udział w konkursach plastycznych i literackich (szkolnych i pozaszkolnych)	· edukacyjna · informacyjna · alternatywna	-· nauczyciele · wychowawcy	W trakcie roku
12. Realizacja tematów z zakresu profilaktyki antydyskryminacyjnej.	· godziny wychowawcze	· edukacyjna · informacyjna · alternatywna	· nauczyciele · wychowawcy	W trakcie roku

13. Dostarczanie aktualnych informacji rodzicom i uczniom na temat : a) skutecznych sposobów prowadzenia działań wychowawczych i profilaktycznych związanych z przeciwdziałaniem używania środków i substancji psychoaktywnych, b) ofert pomocy specjalistycznej dla uczniów używających środków odurzających i ich rodziców, c) konsekwencji prawnych zachowań ryzykownych młodzieży, d) bezpiecznego korzystania z mediów przez uczniów, e) promowania zdrowego stylu życia wśród uczniów.	· spotkania profilaktyczne	· edukacyjna · informacyjna	· wychowawcy · specjaliści ds. profilaktyki	W trakcie roku
14. Przygotowanie oferty zajęć rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów jako alternatywnej formy działalności zaspakajającej ważne potrzeby, w szczególności potrzebę podniesienia samooceny, sukcesu, przynależności i satysfakcji życiowej.	· Zajęcia pozalekcyjne	· edukacyjna ·informacyjna · alternatywna	· nauczyciele · wychowawcy	W trakcie roku

Rodzice

Zadania	Formy realizacji	Strategie	Wykonawcy	Termin
1. Rozwijanie kompetencji wychowawczych i profilaktycznych rodziców. Przygotowanie do profilaktyki domowej.	· spotkania profilaktyczne z przedstawicielami policji, straży miejskiej, PPP	· edukacyjna · informacyjna	· wychowawcy · specjaliści ds. profilaktyki	W trakcie roku
2. Nastawienie na czynną współpracę rodziców ze szkołą.	· udział w pracach społecznych na rzecz szkoły · konsultacje, rozmowy indywidualne, kierowanie do specjalistów		· wychowawcy · nauczyciele	W trakcie roku
3. Stałe podnoszenie jakości wzajemnych kontaktów z rodzicami. Współpraca rodziców i nauczycieli w zakresie budowania postawy prozdrowotnej i zdrowego stylu życia wśród młodzieży: a) udział w programach profilaktycznych, b) anoreksja i bulimia-jako zagrożenia dla zdrowego stylu życia, c) skutki nieprawidłowego odżywiania się – otyłość.	· spotkania indywidualne z rodzicami · imprezy szkolne - godziny wychowawcze	· informacyjna · alternatywna	· rodzice · wychowawcy · dyrekcja	W trakcie roku

4. Systematyczne informowanie rodziców o sukcesach ich dzieci, prezentacja wytworów pracy twórczej uczniów.	- spotkania indywidualne z rodzicami · imprezy szkolne	· informacyjna · alternatywna	· wychowawcy · dyrekcja	W trakcie roku

Uczniowie

Zadania	Formy realizacji	Strategie	Wykonawcy	Termin
1. Wyposażenie uczniów w wiedzę dotyczącą konsekwencji zachowań ryzykownych. Stop cyberprzemocy. a) Uczenie świadomego i umiejętnego poruszania się w cyberprzestrzeni. b) Ukazanie uczniom rodzajów zagrożeń, uświadomienie przyczyn i skutków nadmiernego i niekontrolowanego korzystania z komputera, Internetu. c) Podniesienie świadomości wśród uczniów, rodziców i nauczycieli na temat współczesnych środków komunikacji. d) Podniesienie świadomości rozsądnego korzystania z portali społecznościowych.	· godziny wychowawcze · spotkania ze specjalistami · organizowanie konkursów o tematyce profilaktyki uzależnień · spotkania z policją, strażą miejską, pracownikami MCPU	· edukacyjna · informacyjna	· wychowawcy · nauczyciele	W trakcie roku
2. Zapoznanie uczniów z: a) systemem pomocy specjalistycznej (szkolnej i instytucjonalnej) w sytuacjach zagrożeń, b) obowiązującymi procedurami postępowania nauczycieli.	· godziny wychowawcze · spotkania indywidualne	· informacyjna	· wychowawcy · nauczyciele	W trakcie roku
3. Rozwijanie umiejętności psychologicznych, społecznych i życiowych (samokontrola, komunikacja interpersonalna, rozwiązywanie konfliktów, problemy emocjonalne dorastającej młodzieży). Zapobieganie przemocy psychicznej: a) zapoznanie wychowanków z pojęciem mobbing i jego konsekwencjami, b) zapobieganie fobii szkolnych oraz powstawanie sytuacji stresowych podczas procesu edukacyjnego, c) unikanie zagrożeń ryzykownych wynikających z wczesnej aktywności seksualnej, d) zapoznanie uczniów z tematem inicjacji seksualnej, e) ukazanie uczniom skutków wczesnej inicjacji seksualnej, f) zapoznanie uczniów ze środkami antykoncepcyjnymi.	· godziny wychowawcze · indywidualna praca z uczniem · zajęcia psychoedukacyjne	· edukacyjna · informacyjna · alternatywna	· nauczyciele · wychowawcy	W trakcie roku
4. Realna i właściwa samoocena uczniów. a) Motywowanie do nauki,	· Indywidualne rozmowy z nauczycielami	· edukacyjna · alternatywna	· nauczyciele · pracownicy	W trakcie roku

prezentacje efektywnych sposobów uczenia się tzw. technika pracy umysłowej. b) Inne zajęcia dotyczące typowych problemów wieku dorastania (np. dojrzewanie, pierwsza miłość, przyjaźń, chłopak – dziewczyna, tolerancja itp.). c) Radzenie sobie z uczuciami, kształtowanie osobowości. d) Komunikacja w rodzinie i środowisku rówieśniczym. e) Reagowanie w sytuacjach konfliktowych (rozwiązywanie konfliktów metodą bez porażek). f) Czynniki warunkujące trafność decyzji zawodowych (Poznaj siebie, poznaj zawody). g) Jak dostrzegać własne zainteresowania i zdolności? h) Rola szkoły i mediów.	· godziny wychowawcze		MCPU	
5. Aktywizowanie uczniów na rzecz działań promujących zdrowy styl życia w szkole i w środowisku.	· godziny wychowawcze · imprezy szkolne · praca Samorządu Uczniowskiego	· edukacyjna · informacyjna	· nauczyciele · opiekunowie kół zainteresowań	W trakcie roku
6. Promowanie aktywnego spędzania czasu wolnego.	· godziny wychowawcze · redagowanie gazetki „Bazgroł” · lekcje przedmiotowe · zajęcia pozalekcyjne	· edukacyjna · informacyjna · alternatywna	· nauczyciele	W trakcie roku
7. Zachęcanie uczniów do rozwijania własnych zainteresowań i uzdolnień.	· zajęcia pozalekcyjne	· edukacyjna · informacyjna · alternatywna	· nauczyciele	W trakcie roku
8. Wyposażenie uczniów w umiejętności rozwiązywania sytuacji problemowych i stresowych wynikających z codziennego życia.	· godziny wychowawcze · indywidualna praca z uczniem · zajęcia edukacyjne	· edukacyjna · informacyjna	· nauczyciele	W trakcie roku
9. Wspieranie inicjatyw młodzieży związanych z ruchem wolontarystycznym.	· Imprezy szkolne · WOŚP · praca na rzecz kiermaszy świątecznych · Pomoc koleżeńska w nauce	· edukacyjna · informacyjna · alternatywna	· nauczyciele · Samorząd Uczniowski	W trakcie roku
10. Budowanie atmosfery bezpieczeństwa w środowisku szkolnym. Zapobieganie zjawiskom dyskryminacji w szkole.	· godziny wychowawcze · indywidualna praca z uczniem	· edukacyjna · interwencyjna	· nauczyciele	W trakcie roku
11. Zajęcia z zakresu orientacji zawodowej.	· doradca zawodowy	· informacyjna	· nauczyciele · wychowawcy	W trakcie roku
12. Aktywizowanie uczniów zdolnych na rzecz pomocy słabszym.	· godz. wychowawcze · zajęcia pozalekcyjne	· edukacyjna · informacyjna	· nauczyciele · wychowawcy	W trakcie roku